

Božena KOPIČKOVÁ, Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže, Praha: Vyšehrad, 2018, 294 s., [8] s. barevná příloha, ISBN 978-80-7429-974-2.

Předmětem zájmu přední znalkyně ženské otázky v českém středověku, Boženy Kopiczkové, se stala druhá manželka Václava IV. Žofie, pocházející z bavorského rodu Wittelsbachů. Po Elišce Přemyslovně¹ se tak autorka ujala zpracování biografie další z manželek českých panovníků z lucemburského rodu. V povědomí odborníků i poučených laiků je tato královna spojena především s inklinací k myšlenkám české reformace a podporou, kterou měla poskytovat samotnému Janu Husovi. Autorka nicméně načrtává velmi pestrý obraz Žofiných osudů od narození až po její nuzné poslední roky v bratislavském exilu.

Kniha je koncipována myslím velmi plasticky neomezujíc se pouze na vyličení vlastní chronologické linie Žofina života, byť ta přirozeně tvoří základní vyprávěcí kostru, jak to ani jinak u biografických studií nemůže být. B. Kopiczková tak sleduje její osudy od prvotních dětských krůčků, k nimž, jak je ostatně ve středověku pravidlem, nemáme mnoho informací. Ty přibývají až od okamžiku jejího příchodu na pražský dvůr a následného sňatku s Václavem IV. v roce 1389. Autorka věnuje značnou pozornost jejímu vztahu s Václavem IV., který byl podle ní zpočátku idylický a až později byl zakalen projevujícími se negativními rysy Václavovy osobnosti — především výbuchy hněvu a také postupujícím alkoholismem. Ačkoliv se tedy jedná o Žofinu biografickou studii, autorka se přirozeně nemohla vyhnout řadě otázek spojených s Václavovým osobnostním profilem, ba přímo s některými jeho politickými kroky. Občas tak poskytuje nový pohled na tyto problémy. Z těch nejvýraznějších bych upozornil na hypotézu, že za Václavovou pasivitou před jeho sesazením z říšského trůnu — v letech 1398 a 1399 — stálo silné onemocnění (pravděpodobně charakteru dny), které u něj vypuklo po jeho návratu z poslední zahraniční cesty v roce 1398. O nemoci se zmiňuje Edmunt Dynter a dobře koresponduje i s Václavovou velmi limitovanou listinnou aktivitou v uvedeném období. Autorka také věnuje pozornost problematickému místu Václavova a Žofina vztahu — bezdětnosti. Ta mohla být podle přesvědčivého autorčina výkladu překlenována výchovou dvou dětí na pražském královském dvoře — dcerou vdovy po Janu Zhořeleckém (tu B. Kopiczková nesprávně nazývá Richardis)² Alžbětou a Žofiným synovcem Albrechtem. Velmi podnětně působí využití mnichovských měšťských účtů, které dokládají návštěvy jejího bratra Arnošta v Praze, které byly snad motivovány snahou o kontakt se sestrou Žofií. Tato témata tvoří náplň první a druhé kapitoly knihy.

Ve třetí, velmi cenné, kapitole autorka přistupuje k pojednání o královnině dvoru. Zjišťujeme zde, že na její dvůr nezřídka zasahovaly klany významných Václavových dvořanů pocházejících z řad nižší šlechty (nebo měšťanstva) — mám tu

1 Božena KOPIČKOVÁ, *Eliška Přemyslovna: královna česká 1292–1330*, Praha 2003.

2 Jedná se o omyl starší literatury, který vyvrátil již před třiceti lety Dieter VELDTRUP (*Zwischen Eherecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.*, Warendorf 1988). Jeho práci sice nacházíme v závěrečné bibliografii, na tomto místě však citována bohužel není.

na myslí rytíře (či zemany) ze Svinař a ze Zásady. Poněkud stručně působí v rámci dvorské kapitoly pojednání o královnině nevelké kanceláři, kde řada otázek zůstala zcela nedotčena (například pečetí), některé zmínky potom nerozvedeny — jde tu především o výskyt registrační poznámky na jejích listinách. Její existence tak dokládá vedení register, což autorka nereflexuje. Zmíněnou absenci svědečných řad nemůžeme použít za důkaz jakési primitivnosti její kanceláře, když ty tehdy mizí i z českých královských listin. Za nesprávné považují dovozování blízkosti ke královně na základě oslovení *carissimus noster* v jejích písemnostech, neboť tato forma byla v dokumentech královské provenience naprosto běžná v písemném styku vůči poddaným.

Ve čtvrté kapitole autorka pojednává Žofiny zahraniční cesty ať už po boku svého chotě, nebo samostatně z jeho pověření. Pátá kapitola je potom zasvěcena královniným majetkům v českém království (především věnným městům).³ Šestá kapitola se zabývá vztahem královny Žofie k české reformaci a dokládá, že její vazby k utrakvismu nebyly pouhým koketováním, nýbrž poměrně pevným přimknutím, od něhož byla odvrácena až hrozbami papežského legáta v roce 1419, když jí hrozilo předvolání před papežskou kurií.

V závěrečné sedmé kapitole se dostáváme k poslední fázi Žofina života, kterou strávila v exilu — paradoxně právě tato její životní etapa je relativně nejlépe zdokumentována díky dochované korespondenci s bratry Arnoštem a Vilémem, na jejímž objevení se kdysi právě B. Kopičková podílela. Zvláště pak dokumenty spojené s pozůstalostním řízením pomáhají nahlédnout do skutečného soukromí královny a ve spojení s uvedenou korespondencí tak poskytují dobrý vhled i do nitra této ženy. Kniha je uzavřena soupisem pramenů, literatury, vyobrazení a také jmenným a místním rejstříkem.

Jedno z úskalí biografí středověkých osobností spočívá zpravidla v tom, že nemáme k dispozici obvykle příliš mnoho pramenů, které by nám pomáhaly rozkrýt vnitřní život zkoumané osobnosti, její pohnutky k jednání apod. V případě Žofie však máme to štěstí, že se alespoň částečně takové písemnosti, charakteru ego-dokumentů, zachovaly, tudíž díky nim tak královna ve svém konání vystupuje plastičtěji (především pro léta 1424–1426). Přesto mám pocit, že se na mnoha místech své knihy nechala autorka vést spíše intuicí a řada jejích tvrzení je spekulativní. Leckdy by tak čtenář očekával větší zdrženlivost: platí to především pro opakovaná tvrzení, co si hrdinka knihy v danou chvíli myslela. Na takovou otázku, pokud nejsou k dispozici zmíněné prameny osobní povahy, se tak dá odpovídat skutečně jen s velkou dávkou obezřetnosti. Takové je například tvrzení, že „pohled na korunovací [Zikmunda Lucemburského] ji naplnil vnitřním smutkem“ (s. 221), nebo že po příchodu do Prešpurku, kdy se mělo jednat o jejím sňatku s Vladislavem Jagellem, „byla svatba to poslední, co by si královna v tu chvíli přála“. Jakkoliv jsou jistě zmíněná hnutí myslí do jisté míry pravděpodobná, nenajdeme k jejich podpoře žádnou

3 Nejsm si zcela jist označování Hradce Králové jako královniny rezidence. Otázce definice panovnických rezidencí byla zvláště v zahraniční literatuře věnována velká pozornost. Obávám se, že Hradec Králové by většinu nároků, kladených na takové lokality, nesplňoval.

pramennou indicii. Totéž platí i pro tvrzení, že Václav a Žofie pořádali a doplňovali dvorskou knihovnu, které ve čtenáři vzbuzuje dojem takřka moderních knihovnické péče.

Kniha je však každopádně napsána velmi čtivě, její děj jde bez zbytečných odboček kupředu. Při četbě knihy jsem měl pocit (ale možná se mýlím), že byla sepsána již před několika lety, neboť tu až na výjimky není reflektována literatura poslední doby. Často jde ovšem o studie vcelku důležité, které se vztahují k otázkám, které autorka poměrně podrobně sleduje — hodně prostoru dostává obraz Václava IV. v soudobém i pozdějším veřejném diskurzu, kteréžto otázky se nevěnoval jen Petr Čornej, ale také německá medievistika.⁴ Chybí tu také nejnovější práce k Dekretu Kutnohorskému, dvorským rukopisům Václava IV.⁵ či důležitému věnnému městu, jemuž se v knize dostává hodně pozornosti, Hradci Králové.⁶ Marně bychom tu hledali i odkaz na nejnovější práci vztahující se k dceři Jana Zhořeleckého, k níž měla podle všeho Žofie velmi blízko a také ji doprovázela na její svatbu.⁷

Kniha představuje výrazný příspěvek k poznání osudů jedné z českých královen v pozdním středověku. I přes výše naznačené připomínky se ale jedná o kvalitní zpracování přinášející mimo jiné celou řadu inspirativních podnětů (využití některých neznámých pramenů, nové interpretace vybraných událostí apod.), na něž budoucí bádání nepochybně dříve či později naváže.

Tomáš Velička

Marcin A. KLEMENSKI, *Albert ksiązę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*, Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2017, 140 s., ISBN 978-83-7730-201-9

Krakovské vydavatelství Avalon se v posledních letech etablovalo na poli historické literatury coby vydavatel biografí středověkých Piastovců. Jak známo, největší rozvětvení piastovského rodu pozorujeme v té době ve Slezsku. Není tak překvapivé, že řada knih z produkce nakladatelství se orientuje právě na vybrané slezské Piastovce a jejich biografie. Zatímco z počátku zájem směřoval především k osobnostem raného či vrcholného středověku, v poslední době se tu setkáme i se zpracováním několika pozdně středověkých piastovských panovníků. Řada z těchto monografií má pochopitelně

4 Petra ROSCHECK, *König Wenzel IV. Opfer einer schwarzen Legende und ihrer Strahlkraft*, in: *Regionen Europas — Europa der Regionen: Festschrift für Kurt-Ulrich Jäschke zum 65. Geburtstag*, hrsg. von Peter Thorau, Sabine Penth, Rüdiger Fuchs, Köln [etc.] 2003, s. 207–230.

5 Martin NODL, *Dekret Kutnohorský*, Praha 2010; Ulrike JENNI, Maria THEISEN, *Mitteleuropäische Schulen IV (ca. 1380–1400) Hofwerkstätten König Wenzels IV. und deren Umkreis*, Wien 2014.

6 *Hradec Králové. Historie — kultura — lidé*, Praha 2017.

7 Marie BLÁHOVÁ, *Sňatek Alžběty Zhořelecké s Antonínem Brabantským*, *Historie — otázky — problémy* 7/1, 2015, s. 32–45.